

Mazur Zuzanna, Organista Natalia. Poziom agresywności kobiet uprawiających sporty rodzajowo męskie i kobiece = The level of social aggressiveness in women practising male or female sports. *Journal of Education, Health and Sport*. 2015;5(5):151-164. ISSN 2391-8306. DOI [10.5281/zenodo.17473](https://doi.org/10.5281/zenodo.17473)

<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/2015%3B5%285%29%3A151-164>

<https://pbn.nauka.gov.pl/works/559232>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17473>

Formerly *Journal of Health Sciences*. ISSN 1429-9623 / 2300-665X. Archives 2011 – 2014
<http://journal.rsw.edu.pl/index.php/JHS/issue/archive>

Deklaracja.

Specyfika i zawartość merytoryczna czasopisma nie ulega zmianie.

Zgodnie z informacją MNiSW z dnia 2 czerwca 2014 r., że w roku 2014 nie będzie przeprowadzana ocena czasopism naukowych; czasopismo o zmienionym tytule otrzymuje tyle samo punktów co na wykazie czasopism naukowych z dnia 31 grudnia 2014 r.

The journal has had 5 points in Ministry of Science and Higher Education of Poland parametric evaluation. Part B item 1089. (31.12.2014).

© The Author (s) 2015;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland and Radom University in Radom, Poland Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial

use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 15.02.2015. Revised 27.04.2015. Accepted: 08.05.2015.

Poziom agresywności kobiet uprawiających sporty rodzajowo męskie i kobiece

The level of social aggressiveness in women practising male or female sports

Zuzanna Mazur (zuzanna.mazur@op.pl)
Natalia Organista (natalia.organista@gmail.com)

Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie
University of Physical Education in Warsaw

Słowa kluczowe: kobieta, agresywność, sporty rodzajowo męskie, sporty rodzajowo kobiece.

Keywords: woman, aggressiveness, male sports, female sports.

Streszczenie

Wprowadzenie

Jednym z podstawowych aspektów czy też skutków uprawiania sportu wyczynowego, który przynależy do stereotypu „męskości”, jest agresywność. Jej instrumentalny charakter ujawnia się zarówno w działaniach związanych z rywalizacją, jak i w postawie autonomii poglądów i przekonań czy też ignorowaniu praw i racji innych. Zastanawiające wydaje się, czy podobny poziom agresywności ujawniają kobiety trenujące wyczynowo sporty rodzajowo męskie (boks, żużel, podnoszenie ciężarów) w porównaniu z kobietami uprawiającymi sporty rodzajowo kobiece (gimnastyka artystyczna, pływanie synchroniczne).

Cel pracy

Podstawowym celem badań jest poznanie różnicy w poziomie agresywności kobiet w zależności od uprawianej dyscypliny.

Material i metody

W badaniach brały udział kobiety trenujące dyscypliny rodzajowo męskie (kick-boxing, zapasy; n=30) oraz rodzajowo kobiece (gimnastyka artystyczna, pływanie synchroniczne; n=40). Do oceny nasilenia oraz struktury agresji zastosowano Kwestionariusz „Nastroje i Humory” A.H. Bussa i A. Durkee.

Wyniki

Badania wykazały wyższy poziom agresywności u przedstawicielek dyscyplin męskich, przejawiający się głównie w większej napastliwości fizycznej.

Wnioski

Kobiety uprawiające sporty rodzajowo nieadekwatne różnią się pod względem agresywności od kobiet trenujących sporty kobiece. Zapaśniczki i kick-boxerki cechuje wyższy poziom zachowań agresywnych, przejawiający się głównie w napastliwości fizycznej. Może mieć to związek ze specyfiką uprawianych dyscyplin, w których dochodzi do bezpośredniego kontaktu z przeciwnikiem.

Abstract

Introduction

One of the main aspects or effects of practising a professional sport, which belongs to the "masculinity" stereotype, is aggressiveness. The instrumental character of aggressiveness takes place not only in competition-related activity, but also in the autonomy attitude of the views and conviction as well as ignoring the rights and reason of others. It seems puzzling whether a similar level of aggressiveness is represented by women training competitive male sports (box, motorcycle races, wrestling) in comparison with women training female sports (rhythmic gymnastics, synchronized swimming).

Purpose of the study

The main objective of the study is to find a difference in the level of women's aggressiveness depending on the sport practiced.

Material and methods

Women practising male sports (kick-boxing, wrestling; n=30) and female sports (rhythmic gymnastics, synchronized swimming; n=40) participated in the study. To assess the severity and structure of aggressiveness The Questionnaire "Moods and Temper" by A.H. Buss and A. Durkee was used.

Results

The study stated the higher level of aggressiveness (mainly the physical one) in women practising kick-boxing and wrestling.

Conclusions

Women training gender inadequate sports differed significantly in the level of aggressiveness from women practising gender adequate sports. Wrestlers and kick-boxers have the higher level of aggressive behavior, manifested particularly in the physical aggressiveness. It may be related to the specific features of these disciplines with direct contact, oriented towards the opponent's body.

Wprowadzenie

Rozważania o agresji posiadają niezwykle rozbudowaną literaturę, jednak zdefiniowanie pojęcia agresja nie należy do najłatwiejszych z uwagi na fakt, iż zarówno w języku potocznym, jak i nauce używa się terminów bliskoznacznych, takich jak przemoc, atak, wrogość. Niuanse zastosowania terminu zależne są od przyjętej koncepcji teoretycznej. Niewątpliwie agresja stanowi ważny problem społeczny i od wielu lat podejmowane są próby poznania jej istoty, przyczyn i metod przeciwdziałania na polu nauk społecznych, biologicznych, prawnych i politycznych.

Najczęściej przyjmowana definicja agresji charakteryzuje ją jako zachowanie, które jest ściśle ukierunkowane na zadanie cierpienia drugiemu człowiekowi, który to jest motywowany do uniknięcia tego cierpienia (Baron 1997). Jeśli cierpienie poszkodowanego jest kluczową bądź jedyną intencją sprawcy, mamy wówczas do czynienia z agresją wrogą (gniewną). Jeśli cierpienie ofiary jest jedynie instrumentem do osiągnięcia innego celu, to jest to agresja instrumentalna.

Postawy i zachowania agresywne rozpatrywane są przede wszystkim z punktu widzenia psychologii. Psychologowie definiują agresję w wieloraki sposób. Na łamach podręcznika „Podstawy psychologii sportu”, znani amerykańscy psychologowie sportu, Weinberg i Gould (2007) stwierdzają, że agresja jest zachowaniem skierowanym przeciw żywej istocie z intencją wyrządzenia urazu lub szkody. Działanie agresywne, czy to słowne, czy fizyczne, wyrządza krzywdę drugiej osobie i jest skierowane na zadanie cierpienia i bólu. Istotny wydaje się również fakt, że agresywnemu działaniu towarzyszy pobudzenie emocjonalne.

A.H. Buss (1961) wyróżnia dwa rodzaje agresywnego zachowania: agresja, która stanowi skłonność do atakowania innych ludzi pośrednio lub bezpośrednio, słownie lub fizycznie, oraz wrogość - wyrażająca się przede wszystkim w słowach i nieprzychylnych sądach o innych. Wprowadził on także pojęcie agresywności jako cechy osobowości obejmującej zarówno trwałe, jak i zmienne reakcje ukształtowane poprzez nawyki.

M. Jarvis (2003) z kolei określa agresywność jako względnie trwałe dyspozycje osobowości do przejawiania zachowań agresywnych. Nasilenie zachowań agresywnych jednostki przejawia się stałością w czasie, co sprawia, że możliwe jest określenie jej poziomu. Działania ujawniane na skutek agresywności zazwyczaj są nieadekwatne do zaistniałej sytuacji. Przejawiają się w aktach fizycznych (szarpanie, uderzanie,

wyrywanie przedmiotów, podstawianie nogi), słowach (groźenie, straszenie, wyzwiska, poniżanie, złośliwe uwagi) oraz reakcjach mimicznych (wykrzywanie się, przedrzeźnianie).

Termin agresja używany na potrzeby wszelkiej aktywności fizycznej odnosi się najczęściej do sportu wyczynowego i zazwyczaj obciążony jest negatywnym znaczeniem. B.F. Husman i J.M. Silva III (za: Rychta, 2005) przyjmują, że istnieją trzy rodzaje agresji w sporcie: proaktywna asertywność, agresja instrumentalna oraz agresja reaktywna. Agresję można wyrazić w postaci instrumentalnej, będącej wówczas środkiem do osiągnięcia celu lub reaktywnej, będącej celem samym w sobie. W związku z tym autorzy twierdzą, że agresja jest to śmiałe i energetyczne dążenie do wyznaczonego celu. Zmienne wpływające na stosowanie agresji w sporcie to według autorów:

- ogólne zasady formalne, jakie obowiązują w sporcie,
- normatywne zasady, które dopuszczają przemoc i przynoszą okazjonalne korzyści taktyczne,
- kara i nagradzanie jako czynniki selekcyjne potencjalnie legitymizujące agresywne zachowania.

Ponadto autorzy twierdzą, że agresywne zachowanie jest aktem fizycznym lub werbalnym, który szkodzi fizycznie i psychologicznie innym osobom bądź samemu sprawcy. Jest to działanie selekcjonowane i nieprzypadkowe, będące pod kontrolą osoby, która je ujawnia.

W sporcie można spotkać się z innym tłumaczeniem agresji, która może wyrażać pozytywne zachowanie adaptacyjne bliskie asertywności lub niedestruktywnej agresji. Asertywne zachowanie w sporcie stanowi przykład wielokierunkowej aktywności fizycznej i psychicznej.

J. Thirer (ibidem) utrzymuje, iż agresja w sporcie przejawia się w dwóch postaciach: niedestruktywnej lub destruktywnej. Ta pierwsza utożsamiana jest z asertywnością, charakteryzującą się samoobroną, niegniewnością i nastawieniem na osiągnięcie celów. Agresja destruktywna natomiast wyrażana jest w złości, zemście i wściekłości. Zawarta jest w niej intencja szkodenia, lecz nie musi towarzyszyć temu siła fizyczna.

Według A.S Rebera (1985) definicja agresji w sporcie odpowiada pojęciu agresji gniewnej (indukowanej przez wściekłość). Jest to bowiem rodzaj agresji, którą pobudza frustracja lub wywoływana jest w celu pokrzyżowania czyichś planów. W związku

z tym w sporcie poszukiwani są zawodnicy, którzy entuzjastycznie i z wigorem oddadzą się sportowej pasji i będą w stanie użyć wszelkich dostępnych środków, aby rozwiązać problem.

Uzasadniony wydaje się pogląd, że agresja w sporcie ujawnia się w takich sytuacjach, w których występuje nie tylko skłonność do wyrażania własnej opinii, ale także zamiar uszkodzenia lub demonstrowania przewagi wobec innych osób. Nie wymaga to jednak konieczności używania przemocy fizycznej lub psychicznej.

Trudność zdefiniowania agresji w sporcie wynika z różnicy, która dzieli zachowania gwałtowne, lecz zgodne z prawem od działań mściwej przemocy, która niewątpliwie dotyczy faulu. Nieczyste zachowanie w sporcie stanowi środek do realizacji osobistych celów rewanżu. Definicja agresji Tenenbauma (za: Rychta, 2005) oparta jest na intencji wyrządzenia szkody. Jest to postawa skupiona na zadawaniu bodźców awersyjnych (słownych, fizycznych). Nie jest to jednak adekwatny opis agresji w sportach kontaktowych, bowiem agresja ukryta jest w samej ich istocie. Agresywne zachowania fizyczne zgodne z zasadami gry występują w futbolu, rugby i hokeju i nie są one zaplanowane i nastawione na uczynienie szkody. Dokonując osądu na temat motywacji działania jednostki możemy minąć się z prawdą, bowiem jedynie podmiot zna rzeczywisty motyw własnych zachowań.

J.H. Kerr (ibidem) definiuje agresję jako niesprowokowaną wrogość lub usankcjonowany społecznie atak na inną osobę. W sporcie agresja jest prowokowana, gdyż dochodzi do konfrontacji przeciwników, którzy zgadzają się na wzięcie udziału w walce przeciwko sobie. Agresja w sportach kontaktowych tkwi w ich istocie i jest dopuszczalna w granicach wyznaczonych przez ich zasady.

Sport jest dziedziną, w którą agresja jest poniekąd wpisana. Zachowania agresywne ujawniane w sporcie wynikają z natury czynności, która sprowadza się do ofensywności. Wymagania stawiane zawodnikom, by zachowania były ofensywne w wielu okolicznościach oznacza po prostu konieczność zastosowania programowej agresji. Agresja taka ujawnia się, gdy podczas walki sportowiec ponosi szkodę i w obawie o dalszy przebieg pojedynku zwiększa ofensywność czynności lub odnosi doraźny sukces (np. dobrze wymierzony cios bokserski) i chcąc umocnić swoją pozycję również intensyfikuje stosowanie działań ofensywnych.

Sytuacje sportowej rywalizacji powinny być dynamiczne, ruch intensywny a działania skutecznie eliminujące konkurencję. Te czynności nie tylko sprzyjają powstawaniu zachowań agresywnych, ale również okazują się być niezbędnymi

czynnikami do osiągnięcia sukcesu. T. Rychta (2004) wyznaje pogląd, iż bez agresji w sporcie nie można osiągnąć sukcesu, bowiem wynika ona z zadaniowego i profesjonalnego podejścia do sportu.

W toku realizacji zadania konkurujący zawodnik poszukuje sposobności do agresywnego zachowania (ataku), jeśli chce wygrać lub przegrać jak najmniejszą różnicą (Karolczak- Biernacka 1994).

Pasywne działanie w sytuacjach konfrontacji sportowej jest karane i często kończy się dyskwalifikacją zawodnika. Ponadto spotyka się z negatywnym odbiorem obserwatorów widowiska, którzy oczekując agresywnego zachowania wobec przeciwnika często używają nakazów zagrzewających do bojowej rywalizacji („trzymaj!”, „dociśnij!”, „duś go!”). Agresywność ma za zadanie stworzyć zawodnikowi sytuację przewagi i kontrolę nad rywalami. Zachowanie agresywne oznacza sprawne działanie, potwierdzenie mocy i kompetencji, a agresywny zawodnik jest synonimem znaczącego i poważnego rywala, którego należy szanować (ibidem).

Cel badań

Celem badań jest eksploracja terminu agresywności wśród kobiet uprawiających sporty uznawane za męskie (tzw. rodzajowo nieadekwatne) oraz kobiece. Nurtującą kwestią jest odpowiedź na pytanie, czy kobiety te różnią się od siebie poziomem agresywności w zależności od uprawianej dyscypliny. Ponadto ważnym jest znalezienie zależności między uwzględnionymi w badaniach zmiennymi oraz ich zróżnicowaniami zachodzącymi w badanych grupach.

Material i metody badań

Badaną grupę stanowiło 70 kobiet uprawiających sporty rodzajowo kobiece (gimnastyka artystyczna, pływanie synchroniczne) oraz rodzajowo męskie (kick-boxing, zapasy) w wieku 16-28 lat, w tym:

- 25 uczennic Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Romana Turczynowicza w Warszawie;
- 15 senierek trenujących pływanie synchroniczne w Uczniowskim Klubie Sportowym „Mazowia - Synchro” w Warszawie;
- 15 dziewcząt trenujących kick-boxing w Warszawskim Klubie „Runda Zero Promotion”;
- 15 zapaśniczek biorących udział w Pucharze Polski w Warszawie.

Badania przeprowadzono w formie anonimowej ankiety. Jedynym kryterium porównawczym był rodzaj uprawianej dyscypliny sportu.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego wykorzystując technikę kwestionariusza. Narzędziem służącym do oceny nasilenia oraz struktury agresji był Kwestionariusz „Nastroje i humory” A.H. Bussa i A. Durkee w polskiej adaptacji opracowanym przez M. Choynowskiego. Podstawą teoretyczną narzędzia jest koncepcja agresji A. H. Bussa, w której występuje podział zachowań agresywnych na względnie niezależne czynniki:

1. Napastliwość fizyczna (Npf) - reagowanie agresją fizyczną, czego przejawem może być wdawanie się w bójki;
2. Napastliwość słowna (Nps) - wyrażanie negatywnych uczuć w formie i treści wypowiedzi; forma to: podniesiony głos, krzyk, wrzask, treść obejmuje nadmierny krytycyzm wypowiedzi oraz używanie przekleństw, gróźb;
3. Napastliwość pośrednia (Npp) - złośliwe obgadywanie, niszczenie cudzej własności, ataki wściekłości;
4. Negatywizm (Ngt) - opozycyjne zachowanie się, odmowa współpracy, bunt przeciw nakazom;
5. Podejrzliwość (Pdj) - rzutowanie własnej wrogości na innych, przeświadczenie o ich nieszczerych zamiarach
6. Uraza (Urz) - zazdrość i nienawiść do innych, uczucie złości do całego świata za rzeczywiste lub urojone krzywdy, pamiętliwość;
7. Drażliwość (Drl) - wybuchowość, rozdrażnienie, zły humor, zrzędlivość, szorstkość;
8. Agresja ogólna (Agr) - Nps+ Npf+ Npp+ Ngt+ Pdj+ Urz+ Drl
9. Poczucie winy (Pw) - odczuwanie wyrzutów sumienia, że uczyniło się coś złego.

Kwestionariusz „Nastroje i Humory” zawiera 100 stwierdzeń oceniających nasilenie wyżej wymienionych odmian agresywności i dodatkowo poczucia winy. Badany wybiera jedną z trzech możliwości odpowiedzi: ”tak”, ”nie wiem” lub ”nie”. Za wynik indywidualny osoby badanej przyjmuje się liczbę odpowiedzi zgodnych z kluczem dla każdej skali oddzielnie. Ustala się również wynik agresji ogólnej (Agr), będący sumą czynników w zakresie poszczególnych skal nie uwzględniając poczucia winy (Pw).

Wyniki

Analiza wyników dotyczy poziomu agresywności. Dane odnoszące się do czynników agresywności zostały zestawione w tabelach.

Porównano zawodniczki dyscyplin męskich i kobiecych pod względem agresywności. Istotność różnic międzygrupowych ustalono za pomocą testu t-Studenta dla prób niezależnych. W tabeli 1 zamieszczono średnie arytmetyczne (M), odchylenia standardowe (SD), wartość testu (t) i poziom istotności (p).

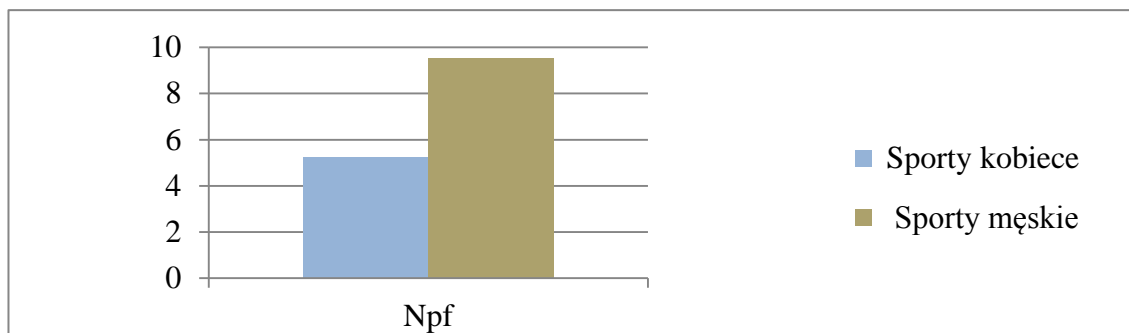
Tabela 1. Poziom agresywności w sportach kobiecych i męskich

	Dyscypliny kobiece		Dyscypliny męskie		Test t-Studenta	
	M	SD	M	SD	t	p
Npf	5,23	3,997	9,50	5,009	3,972	0,000
Nps	11,70	5,100	12,33	4,915	0,522	0,603
Npp	7,75	3,326	9,03	3,518	1,558	0,124
Ngt	11,68	5,586	12,67	5,448	0,743	0,460
Pdj	7,20	3,811	7,40	3,971	0,213	0,832
Urz	7,75	3,600	8,80	4,147	1,131	0,262
Drl	15,23	5,279	14,70	4,647	0,433	0,666
<u>Agr</u>	<u>66,53</u>	<u>17,282</u>	<u>74,43</u>	<u>21,077</u>	<u>1,724</u>	<u>0,089</u>
Pw	14,10	4,378	13,37	4,902	0,659	0,512

Npf-napastliwość fizyczna, Nps- napastliwość słowna, Npp- napastliwość pośrednia, Ngt- negatywizm, Pdj- podejrzliwość, Urz- uraza, Drl- drażliwość, Agr- Agresywność ogólna, Pw- poczucie winy

Różnice między zawodniczkami dyscyplin kobiecych a przedstawicielkami dyscyplin męskich osiągnęły poziom istotności statystycznej w napastliwości fizycznej (tab.1). Różnica we wskaźniku łącznym agresywności (Agr) utrzymuje się na poziomie tendencji. Nieco bardziej agresywne są przedstawicielki sportów męskich. Należy zwrócić uwagę na zróżnicowanie wiekowe zawodniczek, co może mieć istotny wpływ na wyniki badań.

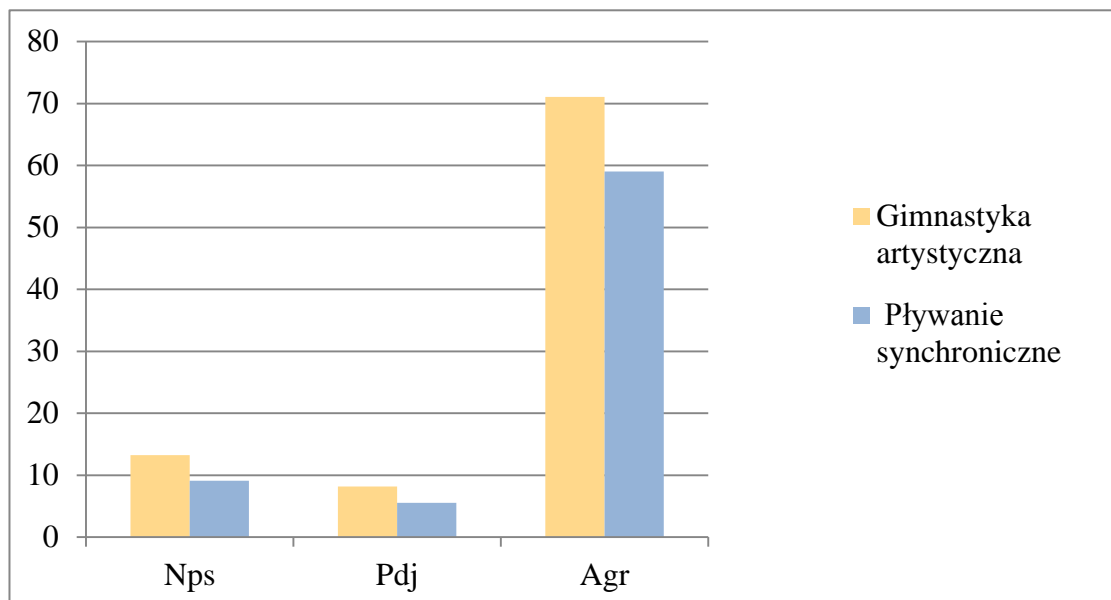
Ryc. 1. Różnice istotne statystycznie między przedstawicielkami sportów kobiecych i męskich

Kobiety uprawiające sporty rodzajowo męskie wykazały istotnie wyższy poziom napastliwości fizycznej (ryc.1). Oznacza to, że kobiety trenujące kick- boxing i zapasy są bardziej skłonne do demonstrowania swojej przewagi za pomocą siły fizycznej podczas kontaktów bezpośrednich (rękoczyn, bójki).

Tabela 2. Poziom agresywności w sportach kobiecych

	Gimnastyka artystyczna		Pływanie synchroniczne		Test t- Studenta	
	M	SD	M	SD	t	p
<u>Npf</u>	<u>6,08</u>	<u>4,471</u>	<u>3,80</u>	<u>2,597</u>	<u>1,796</u>	<u>0,080</u>
Nps	13,24	5,134	9,13	3,998	2,649	0,012
Npp	7,68	3,934	7,87	2,066	0,170	0,866
Ngt	11,96	5,541	11,20	5,821	0,412	0,683
Pdj	8,20	3,354	5,53	4,051	2,252	0,030
Urz	7,96	4,057	7,40	2,772	0,471	0,640
Drl	15,92	5,267	14,07	5,271	1,077	0,288
Agr	71,04	17,208	59,00	15,076	2,240	0,031
<u>Pw</u>	<u>15,00</u>	<u>4,822</u>	<u>12,60</u>	<u>3,112</u>	<u>1,720</u>	<u>0,094</u>

Następnie przeprowadzono analogiczne porównanie wśród zawodniczek sportów kobiecych (tab. 2). Istotne różnice stwierdzono w napastliwości słownej, podejrzliwości oraz agresji ogólnej. W przypadku napastliwść fizycznej oraz poczucia winy różnice utrzymują się na poziomie tendencji.

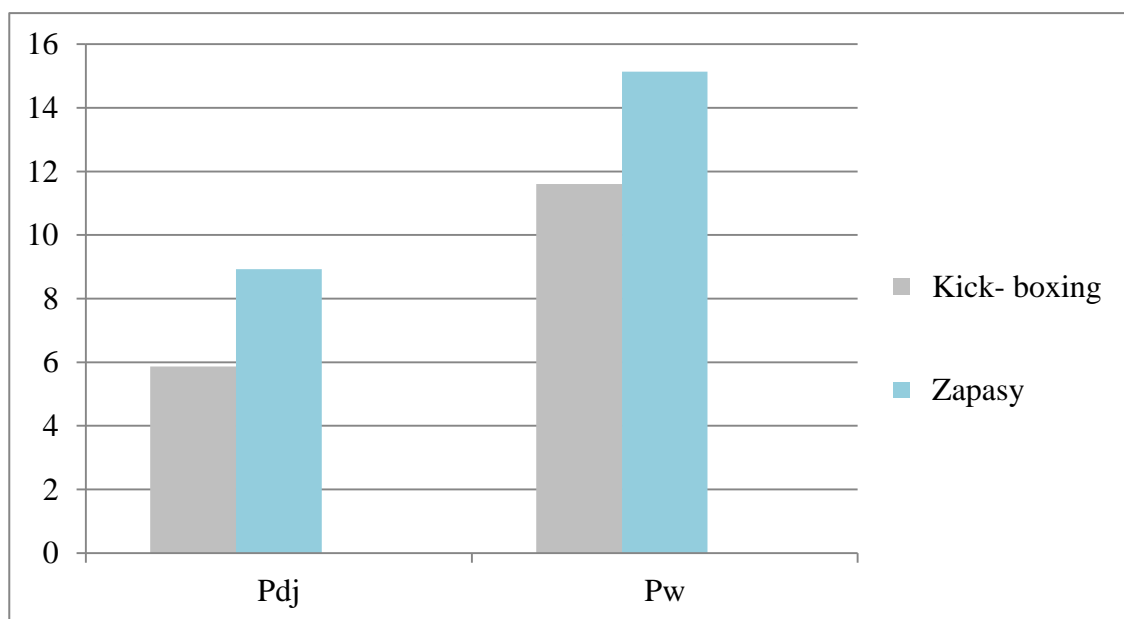
Ryc. 2. Różnice istotne statystycznie między przedstawicielkami sportów kobiecych

Ogólna skłonność do zachowań agresywnych jest mniejsza u pływaczek synchronicznych (ryc.2). Ujawniają one mniejszą skłonność do wyrażania agresji poprzez formę i treść wypowiedzi (napastliwość słowna) oraz rzutowania własnej wrogości na innych, co sprawia, że są mniej podejrzliwe, mają większe zaufanie do ludzi, rzadziej spodziewają się ataku z ich strony.

Wyniki porównania wśród zawodniczek sportów męskich przedstawia tabela 3. Grupę tę w istotny sposób różnicują: podejrzliwość i poczucie winy. Różnice we wskaźniku urazowości utrzymują się na poziomie tendencji.

Tabela 3. Poziom agresywności w sportach męskich

	Kick- boxing		Zapasy		Test t-Studenta	
	M	SD	M	SD	t	p
Npf	9,40	5,289	9,60	4,896	0,107	0,915
Nps	11,93	4,636	12,73	5,311	0,439	0,664
Npp	8,53	3,523	9,53	3,563	0,773	0,446
Ngt	11,80	4,873	13,53	6,010	0,868	0,393
Pdj	5,87	2,973	8,93	4,334	2,260	0,032
<u>Urz</u>	<u>7,40</u>	<u>3,582</u>	<u>10,20</u>	<u>4,313</u>	<u>1,934</u>	<u>0,063</u>
Drl	14,93	3,770	14,47	5,514	0,271	0,789
Agr	69,87	15,725	79,00	25,066	1,195	0,242
Pw	11,60	4,657	15,13	4,627	2,085	0,046

Ryc. 3. Różnice istotne statystycznie między przedstawicielkami sportów męskich

Zapaśniczki cechują się większą rezerwą w stosunku do innych ludzi (podejrzliwość). Częściej zatem posiadają przeświadczenie, iż osoby w ich otoczeniu

działają przeciwko nim. Wskaźnik poczucia winy jest również wyższy u kobiet uprawiających zapasy.

Związki między zmiennymi

Kolejny etap analiz dotyczył zależności występujących między badanymi zmiennymi. W celu ich określenia dokonano obliczenia współczynnika korelacji liniowej r-Pearsona.

Tabela 4. Korelacje zachodzące między wskaźnikami agresywności

		Npf	Nps	Npp	Ngt	Pdj	Urz	Drl	Agr
Nps	r	0,413**							
	p	0,00							
Npp	r	0,364**	0,231						
	p	0,002	0,054						
Ngt	r	0,342**	0,435**	0,088					
	p	0,004	0,000	0,470					
Pdj	r	0,175	0,267**	0,096	0,046				
	p	0,147	0,025	0,429	0,707				
Urz	r	0,426**	0,142	0,276*	0,299*	0,327**			
	p	0,000	0,241	0,021	0,012	0,006			
Drl	r	0,159	0,333**	0,392**	0,220	0,178	0,246*		
	p	0,190	0,005	0,001	0,067	0,141	0,040		
Agr	r	0,686**	0,698**	0,533**	0,627**	0,456**	0,609**	0,604**	
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Pw	r	0,207	0,311**	0,077	0,019	0,428**	0,057	0,201	0,291*
	p	0,086	0,009	0,524	0,875	0,000	0,642	0,095	0,015

** . Korelacja jest istotna na poziomie 0,001 (dwustronnie)

* . Korelacja jest istotna na poziomie 0,005 (dwustronnie)

Związki między czynnikami agresywności przedstawiają się następująco (tab. 4):

- Napastliwość fizyczna (Npf) silnie koreluje z napastliwością słowną, napastliwością pośrednią, negatywizmem, urazowością oraz agresją;
- Wraz ze wzrostem napastliwości słownej (Nps) wzrasta negatywizm, podejrzliwość, drażliwość, agresja oraz poczucie winy;
- Napastliwość pośrednia (Npp) koreluje dodatnio z urazowością, drażliwością oraz agresją;
- Im wyższy poziom negatywizmu (Ngt) u badanych kobiet tym większa urazowość oraz agresja;
- Podejrzliwość (Pdj) koreluje dodatnio z urazowością, agresją i poczuciem winy;
- Wraz ze wzrostem urazowości (Urz) wzrasta poziom drażliwości oraz agresji;
- Im większa drażliwość (Drl) tym zwiększony poziom agresji;
- Im wższy wskaźnik agresji (Agr) tym większe poczucie winy (Pw).

Dyskusja i wnioski

Podsumowując uzyskane wyniki badań własnych należy stwierdzić, iż kobiety uprawiające wyczynowo męskie dyscypliny sportu różnią się od przedstawicielek konkurencji kobiecych. Jednak nie we wszystkich przedstawionych wynikach różnice te są wyraźne i oczywiste.

Zmienną podlegającą analizie była agresywność. We wszystkich podskalach, nie licząc poczucia winy i drażliwości, stwierdzono wyższe wskaźniki w grupie kobiet trenujących sporty męskie, jednak tylko w napastliwości fizycznej różnica okazała się znamienna. Najwyższy poziom w tym wskaźniku osiągnęły zapaśniczki. Oznacza to, iż wykorzystują one własną przewagę fizyczną w konfliktowych sytuacjach społecznych. Sumaryczny wynik agresji ogólnej również wskazywał na nieco wyższe jej nasilenie u reprezentantek dyscyplin męskich. Nie można wykluczyć, iż ujawnienie wyższego poziomu agresji związane jest ze specyfiką badanych dyscyplin i częściej ujawnia się w konkurencjach, gdzie dochodzi do bezpośredniej konfrontacji z przeciwnikiem. W zapasach i kick-boxingu rywal jest o wiele bardziej skonkretyzowany fizycznie i wizualnie aniżeli w gimnastyce artystycznej i pływaniu synchronicznym, gdzie przeciwnik istnieje w sferze świadomości. Mroczkowska (2003) dostrzegła analogiczną prawidłowość. Również Supiński (1993) stwierdził, że istnieje związek między poziomem agresji a prawdopodobieństwem kontaktu fizycznego.

Analiza zależności występujących pomiędzy wskaźnikami agresywności pozwala na wysunięcie nieco ogólnego wniosku. Otóż poszczególne wskaźniki agresywności są od siebie zależne i często obecność jednego powoduje ujawnienie się i nasilenie poziomu innego. Nie występują one w wymiarze pojedynczym, a łączą się z innymi czynnikami.

Wyniki badań można podsumować następująco:

Kobiety uprawiające sporty rodzajowo nieadekwatne różnią się pod względem agresywności od kobiet trenujących sporty kobiece. Zapaśniczki i kick-boxerki cechuje wyższy poziom zachowań agresywnych, przejawiający się głównie w napastliwości fizycznej i ogólnym wyniku agresywności.

Piśmiennictwo

1. Baron R.A. (1997), *Human Agression*. Plenum Press, New York.
2. Buss A.H. (1961), *The Psychology of Agression*, J. Wiley, New York.
3. Jarvis M. (2003), *Psychologia sportu*. Wyd. GWP, Gdańsk.
4. Karolczak- Biernacka B. (1994), *Agresja w sporcie*. „Kultura Fizyczna” 5-6, 10-14.
5. Mroczkowska H. (2003), *Płeć psychologiczna kobiet w zadaniach sportowych rodzajowo nieadekwatnych*. „Wychowanie Fizyczne i Sport” 47, 321-328.
6. Reber A.S. (1985), *Dictionary of Psychology*, Penguin Book, London.
7. Rychta T. (2004), *Agresywni zwycięzcy*. „Charaktery” 7, 21-22.
8. Rychta T. (2005), *Agresja a kultura fizyczna*. Wyd. AWF Wrocław.
9. Supiński J. (1993), *Agresywność studentek wychowania fizycznego - zawodniczek*. „Trening” 4, 128-136.
10. Weinberg R.S., Gould D. (2007), *Foundations of sport and exercise psychology*. Wyd. Human Kinetics, Champaign.